

Metaphysics
Метафизика

АПРИОРНОТО ВЪВ ФИЛОСОФИЯ НА РЕЛИГИЯТА: РАННИЯТ РУДОЛФ ОТО

Мирослав Бачев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Търсенето на априорен принцип в религията е особено активно в Немското просвещение, а Имануел Кант е един от първите, който полага усилия да обоснове религията като естествена религия (*religia naturalis*). След Кант въпросът за априорния статут на религиозното се обсъжда от Якоб Фриз, Ернст Трьолч, Рудолф Ото и др. Основната ни теза е, че в съчинението на Ото „Религиозната философия на Кант и Фриз“ (1909) идеята за религиозното априори на ранния Ото е формирана върху основата на философията на Якоб Фриз и Вилхелм де Вете, докато в „Святото“ Ото се позовава почти изцяло на Кант, особено на неговите епистемологически и естетически идеи.

Keywords: a priori, numinous, Rudolf Otto, Immanuel Kant

Въпросът за статута на априорното във философия на религията ни препраща към първия опит за такава философия, различна от философската теология, а именно съчинението на Кант „Религията в границите на самия разум“. В това съчинение Кант дефинира **религията като морално състояние на съзнанието** и следване на всички човешки морални задължения като Божествени заповеди. Естествената религия е дадена априори в човешкия разум, а нейните исторически възплътнения – а posteriori. Историческите религии са средство за достигане до априорно зададената морална религия, която е цел на човешкото развитие в постигането на висшия идеал – Царството Божие, разбрано като морално съвършенство на човека.¹⁾

Тезата на Кант за морално обусловената религия е остро критикувана от Фридрих Шлайермахер в неговите „Речи за религията“. Според него религията няма общо нито с метафизиката, нито с морала, тя е съзерцание на Универсума и като такава е над всички теологически доктрини, основани върху различните исторически религии. Възгледът, че **свещеното първоначално няма нищо общо с морала**, е възобновен с голяма сила от Рудолф Ото, автор на „Святото“ (*Das Heilige*)²⁾ – съчинение, придобило голяма популярност в Западна Европа и Америка в началото на XX век. За да разграничи религията

от морала, Ото формулира термина „**нуминозно**“, като специфично измерение на религията. По-нататък в комплексната категория „свято“ е налице и морално а priori, което е резултат от схематизирането на ирационалното в рационално.

Във формулирането на святото, като категория а priori, в „Святото“ върху Ото оказват влияние най-вече Кант, Шлайермахер, Якоб Фриз и Ернст Трьолч. Тук ще акцентираме най-вече върху възгледите на Ото за априорното, отразени в съчинението му „Религиозната философия на Кант и Фриз“. Основната ни теза е, че в това съчинение идеята за религиозното а priori на ранния Ото е формирана на базата на философията на Якоб Фриз и Вилхелм де Вете, докато в „Идеята за святото“ Ото се позовава почти изцяло на Кант, особено на неговите епистемологически и естетически идеи.

Кант и теологията

В края на живота си Кант започва да работи върху завършека, както сам го нарича, на трансценденталната философия, но не успява да завърши последното си съчинение и до нас са стигнали само отделни записки, обединени впоследствие под заглавието „Opuspostumum“. Според Кант трансценденталната философия е възплъщение на принципите на разума³⁾, а „...принципът, който осъществява прехода към завършването ѝ, е този на трансценденталната теология в двата въпроса: 1. Що е Бог? 2. Съществува ли Бог?“⁴⁾. Същевременно **трансценденталната философия не ни дава познание или ръководство за битието на Бога**, защото „това понятие е *преизобилно*“. Нещо повече: „Философията не е формалното на чистия разум от понятие, а материалното на идеите (за Бога, за света и за човешката душа)“⁵⁾.

От друга страна, Кант определя трансценденталната философия като „учението за Бога и за света“. Освен това редом до нея или над нея е възможно да съществува и **една трансцендентна философия**. Самият Бог е определен като един и *свет*.⁶⁾ Той е най-съвършеното Разумно същество, Личност с напълно свободно изволение и е най-висшият обект на морално-практическия разум⁷⁾. Бог е и най-висшата същност и най-висшето благо⁸⁾, „една единна и могъща същност“.⁹⁾ Докато в „Критика на чистия разум“ Бог е дефиниран като идея, осигуряваща единството на системата на разума, тук неговата екзистенция, като съвършено същество и личност, е несъмнена. „Висшата същност съществува: тя е тази, която знае всичко. Тя е тази, която желае цялото благо.“¹⁰⁾ Предикатът на личността може да бъде отнесен едновременно и към Бога, и към човека. Принципът на корелацията, въведен от П. Тилих, е налице и при късния Кант.¹¹⁾

Във връзка с влиянието на Кант върху теологията, Джон Коб разглежда **философията на Кант като аргумент за религиозното а priori**. Според него възгледът, че пространството, времето и причинността са априорни

структури, може да бъде използван и в теологията, приложени към Божественото.¹²⁾

За Кант както разумът с неговите способности, така и религията също се нуждае от трансцендентална рефлексия. В съчинението му „Религията в границите на самия разум“, носещо първоначално заглавие „Философско учение за религията“¹³⁾, религиите се класифицират на два типа – като религии на култа (на обредното богослужение) и морални религии (на добрия начин на живот). За Кант моралната религия е положена в „...съзнателността на сърцето за съблюдаване на всички човешки задължения като Божествени заповеди“¹⁴⁾. „Чиста вяра“ е вярата на разума, която е заложена а priori в разума – тя контрастира на т.нар. историческа вяра, основаваща се на различни исторически факти. Божията воля може да бъде позната от всеки човек чрез априорни основания на разума.¹⁵⁾

Религиозното а priori у Ернст Трьолч

Със сигурност в развитието на възгледа за автономното религиозно а priori влияние върху Ото оказва Ернст Трьолч – протестантски философ на религията, чиято работа е синтез между школата на Албрехт Ричл, концепцията на Макс Вебер за социология на религията и Баденската неокантианска школа. През 1895 г. Трьолч определя **религията като автономна сфера на живота**, която се развива от собствената си мощ. През 1905 г. идеята на Трьолч за автономията на религията започва да се разбира през следване на Кантовата традиция и Трьолч се опитва да аргументира, че **елементите на универсалност и необходимост в религията могат да се изложат само в термините на едно религиозно а priori**.

Трьолч, както и Ото, също апелира към създаването на **наука за религията**, насочена към анализ на религиозното съзнание като уникален аспект на творческото човешко съзнание.¹⁶⁾ Трьолч допълва Кантовата критическа философия с „критика“ на религиозното съзнание, чиято задача е да запълни празнината, оставена от Кант, който не признава автономията на религията, подобно на логическия, естетическия и моралния опит. За създаването на наука за религията е необходимо емпирично, психологическо и историческо разбиране за религията, подкрепя за което Трьолч намира у Шлайермахер и У. Джеймс.

Трьолч настоява за въвеждането на религиозно а priori (като необходимост), подобно на Кантовите логическо, морално и естетическо а priori. Чрез този априорен принцип се преодолява субективизмът и се установява **универсалната валидност на религиозното познание**. И това трябва да бъде само формален рационализъм в религията. Религиозното а priori, като рационално а priori, не означава подчиняването на религиозната вяра на теоретическия разум, но гарантира независимостта на религията.¹⁷⁾ Според Трьолч, ако трябва да бъде постигната такава „гаранция“ в религията, това може да се осъществи посред-

ством критическия рационализъм и трябва да се върнем от У. Джеймс към Кант. Оттук въпросът как е възможна религията се третира от гледна точка на Кантовите предпоставки: какво е априорното условие за религиозния опит, или с други думи: **как религията е възможна a priori**. Но установяването на *религиозно a priori* все още не означава познание за религията. За религиозното познание трябва да е налице интуиция или религиозна чувствителност.¹⁸⁾

Методът на Трьолч не е теологически рационализъм, но критика, замислена да бъде осъществена чрез синтез на емпиризъм и рационализъм; т.е. формален рационализъм, при който религиозното a priori присъства в най-елементарния религиозен опит, придавайки му рационална необходимост. Така се получава **хармония на априорното с действителното, на универсалното с уникалното**. Според Трьолч една четвърта критика трябва да се изправи пред проблема на философия на религията: какви са априорните условия за възможността на религиозния опит. Дъглас Макинтош много правилно отбелязва, че следвайки в метода си процедурата на Кант от първата критика, все пак е очевидно, че религиозното a priori няма нищо общо с пространство, време, причинност и прочие категории, а по-скоро се родее с етическото и естетическото a priori. И освен това Трьолч не казва какво точно е религиозното a priori.¹⁹⁾ Същата теза споделя и Робърт Дейвидсън, според когото Трьолч никога не е успял да определи със сигурност спецификата на това религиозно a priori.²⁰⁾

Първоначално Ото е един от привържениците на *религиозното a priori*, особено по време на вдъхновението си по философията на Якоб Фриз. Според Дейвидсън „Неговото собствено късно тълкуване на святото, като априорна религиозна категория на смисъл и ценност, ясно показва влиянието на Трьолч. Има, разбира се, важни модификации в теорията на Ото, различаващи се както от теологията на Ричл, така и от философията на Фриз; но извън всякакво съмнение Ото взима идеята си за религиозното a priori първоначално от Трьолч. В големия си интерес към явленията на мистицизма, в своя историко-психологически подход към теологията, а дори и в полу-Кантовия философски идеализъм, който той най-накрая приема, влиянието на Трьолч също е очевидно“²¹⁾.

Според Дейвидсън Трьолч правилно подчертава разграничението, което самият Кант прави между априорните категории на теоретичния разсъдък и априорни категории на смисъл и ценност. В тази връзка „Признаването на Ото, че религиозното a priori се състои главно в сферата на ценността и едва на второ място то е епистемологическа норма, не само предоставя солидна интерпретация на религията, но и развитие на моралната и естетическата философия на Кант“²²⁾. Това отличава Ото от Трьолч – последният не идентифицира с такава яснота и точност религиозното a priori, както Ото, за когото такава е самото **свято**. Ото установява тази независима категория, редом до

претенцията за морална и естетическа такава, с което всъщност развива смисъла на априорното, което не е направено в по-късните критики на Кант.²³⁾

Но в съчинението си „Религиозната философия на Кант и Фриз“ (1909) Ото ревизира отношението си към Трьолч и неговото „религиозно а priori“ и се обръща предимно към Фриз. Според Ансгар Паус априорното при Трьолч остава безплодно и без специфично съдържание, защото се изгубва в множеството му разработки върху исторически и социологически аспекти на религията.²⁴⁾ В противоположност на Трьолч при Ото религиозното а priori намира своето конкретно приложение върху ирационалните моменти и рационални идеи на религията и религиозното съзнание, опирайки се предимно на метода на Кант и Фриз. Но и Трьолч в определен смисъл се стреми тук към същото, към което и Ото: религиозното а priori да бъде само *условие* на действителната религия, а не неин заместител. И Трьолч, и Ото признават едно *религиозно а priori*, което е независимо от метафизичните, моралните и естетическите преценки.²⁵⁾

Самият Трьолч по-късно критикува определянето на святото като категория а priori от страна на Ото. Трьолч не приема, че използваният от Ото термин *a priori* е изведен от Кант. Според Трьолч, докато В. Винделбанд следва неокантианската теория, при която се търси основание за валидността на религиозните идеи, според него Ото следва неофрезианската „антропологическа критика“, която е психологически анализ, и от тази позиция се опитва да отговори на епистемологичните въпроси. Според Трьолч ядрото в работата на Ото е именно психологическият анализ, който разчита на интуицията. Поради това тя трябва да попадне под рубриката *психология на религията* с допълнения от епистемологията. Трьолч е съгласен с прилагането на термина а priori към нивен като нередуцируем, независим и спонтанен, но според него този термин няма връзка с Кантовото а priori. Според Трьолч Ото трябва да разграничи какво е психологическо и какво – епистемологическо в неговата употреба на „а priori“.²⁶⁾

Априорното в „Религиозната философия на Кант и Фриз“

През 1909 г. Ото пише съчинението „Религиозната философия на Кант и Фриз“. Още в началото той обосновава необходимостта от рационална философия на религията. В този смисъл, философията на религията има малко общо с поетичния възторг, с което Ото директно критикува Шлайермахер.²⁷⁾ Всъщност обосновката на святото като категория а priori в по-късното му съчинение „Идеята за святото“ има предвид обсъжданите идеи в тази по-ранна творба, а именно, че всички исторически (религиозни) доктрини трябва да бъдат базирани на нещо устойчиво в човешкия ум, на едно априорно. Ото тук реконструира критическата философия на Кант и твърди, че решението на проблема с рационалното и експерименталното се корени в критиката на

разума и откриването на априорното познание, а именно, че първите принципи на науката за природата, „чистото знание за природата“ се основават на чистия разум. Чрез реконструкцията на критическия метод Ото експлицитно се придържа към рационализма. Тук той дава пример с математиката, която, като царица на науките, е възможна само посредством ума, т.е. непосредствено от ума и независимо от опита.²⁸⁾ В това отношение, въпреки съпротивата на Просвещението срещу „позитивната религия“, Ото намира в него ценната идея, че валидността на религиозната истина не може да зависи от църковната традиция и писанията, а трябва да се основава на принцип в същността на човека.²⁹⁾

Според Ото в епохата, в която той твори, има подчертан стремеж към въвеждането във философия на религията на едно религиозно а priori, обаче то е поставено редом до всички „естествени“ категории и равно на тях в независимост, валидност и значение.³⁰⁾ Това всъщност е позиция на Фриз, с която в „Идеята за свящото“ Ото не е съгласен, настоявайки за автономната ценност на религията и религиозното познание. Свръхнатурализмът и историческият метод са безсилни да доставят критерий за истинност в религията, поради което трябва да се потърси едно религиозно а priori.³¹⁾

Без да го експлицира отчетливо, за Ото един от резултатите на отношението между априорното и апостериорното в религията е тезата на Вилхелм де Ветеза „вътрешното“ и „външното откровение“, което според него (Де Вете) ясно показва хода на развитие на човешкия дух в историята. **Фактът на Божието дело в историята и изпращането на пророците е „външно откровение“, но то предполага „вътрешното откровение“ (а priori) и в него има критерия на своята валидност; тази „вътрешна светлина“ има важна индивидуална ценност. Но само чрез външното откровение религията е действителна** – без него остава само потенциалът за религия³²⁾, по същия начин, съгласно който априорното в критическата философия е формалното условие на опита, но само чрез последния е налице действително познание.

В „Религиозната философия на Кант и Фриз“ Ото отхвърля предлаганото от Трьолч религиозно а priori, определяйки го като „жалка фраза“.³³⁾ Това не е изненадващо предвид интереса му към философията на Фриз, за когото няма самостоятелно религиозно а priori, а последното е включено в априорните принципи на чистия разум, обединено с естетическата преценка и моралната практика. Приемайки философията на Фриз, Ото признава единството на всички априорни знания, което означава, че не признава независимо религиозно а priori подобно на Трьолч. Според Дейвидсън в „Идеята за свящото“ обаче е представена различна гледна точка. По-широкото емпирично изследване на религиите убеждава Ото, че подчиняването на религиозните убеждения на логическата и естетическата преценка при Фриз е погрешно.³⁴⁾

Априорното в „Идеята за святото“

Интерпретацията на религиозното а priori в „Идеята за святото“ е значително променена от тази в „Религиозната философия на Кант и Фриз“. В по-късното съчинение Ото дефинира **святото като чиста категория а priori**, подобно на категориите на разсъдъка при Кант.³⁵⁾ Търсенето на сигурна основа за религиозното съзнание произтича от мотивацията за религиозна автономност: „Широкото историческо и психологическо изучаване на религията постепенно убеждава Ото, че религиозното съзнание може да се обясни само чрез термините на такава независима и а priori категория на тълкуване. В своята творба „Идеята за святото“ съответно той се опитва да даде философско обяснение на религията в съгласие с това убеждение и скоро това е признато като един от най-важните и най-оригиналните елементи на теорията за религиозното а priori.“³⁶⁾ Въпреки че е сравнима с рационалното, моралното и естетическото а priori на Кант, една религиозна категория а priori трябва да бъде призната за независима от тях. Според Дейвидсън за Ото основното значение на теорията за религиозното а priori не се крие в нейните епистемологически импликации, но **в осигуряването на уникалност и пълна независимост на религиозното съзнание**. С това интерпретацията на религията на Ото директно се противопоставя на всички психологически и социологически обяснения за нейния произход. И до голяма степен отговорът на всички подобни описания от страна на Ото е формулирането на святото като априорна категория. Това е така, защото дори и на най-ниското „ниво“ на религия тя не е просто комбинация или синтез на нерелигиозни емоции, идеи и нагласи. Историята и психологията на религията могат да опишат еволюцията на религиозното съзнание от по-примитивни към по-зрели форми, но не могат да дадат обяснение за самата същност на религията. В помощ идва теорията за святото като априорна категория. Ото приема **еволюция на религиозните форми, но само с едно априорно валидно условие**. Теорията за религиозното а priori в „Идеята за святото“ е завършен израз на гледната точка на Ото от по-ранните му творби.

* * *

В заключение можем да кажем, че темата за априорното при ранния Ото се развива в контекста на влиянието на Якоб Фриз и Ернст Трьолч, докато тезата за святото, като категория а priori, формулирана в „Идеята за святото“, попада в контекста на критическата философия на Кант. Доколко априорното при Ото се съгласува с Кантовото априорно, е дискуссионно³⁷⁾, но със сигурност методът на критическата философия е фундаментът в развитието на философия на религията на Ото в аргументацията на категорията на святото.

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. See Kant, Im. (1997). *Religion within the Bounds of Bare Reason*, Sofia: Open society. [Вж. по-подробно у Кант, И. (1997). *Религията в границите на самия разум* (прев. В. Канавров), София: Отворено общество.]
2. По-надолу в текста съчинението ще бъде цитирано според българския превод като „Идеята за святото“ (Университетско издателство, 2013); Otto, Rudolf (2013). *The Idea of The Holy*, Sofia: Publishing House “St. Kliment Ohridski”
3. Kant, Im. (1936). *Opus postumum*, Convolut 1, – In: *Philosophy of Religion and Evangelical theology* (edit. Vladimir Theoharov), 2005, Sofia: Publishing House “Critique and Humanism”, p. 107. [Кант, И. (1936). *Opus postumum*, Convolut 1.– Във: *Философия на религията и евангелска теология* (съст. и прев. Владимир Теохаров), 2005 г, ч. 1, София: Критика и хуманизъм, с. 107.]
4. Ibid, p. 111
5. Ibid, p. 108.
6. Ibid, p. 109 – 110, 118.
- 7 Ibid, p. 111 – 112, 116, 118.
8. Ibid, p. 114.
- 9 Ibid, p. 119.
10. Ibid, p. 107. В заключение на първи конволут Кант пише: „Неговото име е свято, неговото дълбоко почитание е набожност и волята му е всемогъща, и Той самият е idea. Но царството му в природата тепърва трябва да настъпи“ (Пак там, с. 120). В „Opus postumum“ е налице и аргументацията на монотеизма, която се среща и у други големи представители на немската класическа философия като Шелинг, Гьоте и Фихте. Theoharov, Vl. (2001). “Transcendental theology in Kantian tradition” – In: *Kant and the Kantian tradition in Bulgaria*, Sofia: Publishing House “LIK”, pp. 160 – 164. [Вж. Теохаров, В. (2001). *Трансценденталната теология в Кантовата традиция*, – В: *Кант и Кантовата традиция в България* (Сборник, посветен на стогодишнината от рождението на проф. Цеко Торбов, 2001), София: Лик, с. 160 – 164.]
11. Theoharov, 2001, op. cit., pp. 162 – 163.
12. Cobb, J. B. (1987). *God: God in post biblical christianity*. – In: *Encyclopedia of Religion*, Second Edition (Lindsay Jones, Editor in Chief, 2005), vol. 5, Thomson Corporation: Macmillan Reference USA, pp. 3557 – 3558.
13. Kant, Im. (1997). *Religion within the Bounds of Bare Reason...*, pp. 197, 19, 49, 79, 129. [Кант, И. (1997). *Религията в границите на самия разум...*, с. 197, виж още с. 19, 49, 79, 129.]
14. Ibid, p. 47.

15. Ibid, pp. 89, 90.
16. Davidson, R. F. (1947). *Rudolf Otto's interpretation of Religion*, Princeton University Press, pp. 44 – 45.
17. Ibid, pp. 45 – 47.
18. Macintosh, Douglas C. (1919). *Troeltsch's Theory of Religious Knowledge*, In: The American Journal of Theology, Vol. 23, No. 3 (Jul., 1919) The University of Chicago Press, p. 279.
19. Ibid, p. 280 – 282.
20. Davidson, op. cit., p. 48.
21. Ibid.
22. Ibid, p. 168.
23. Ibid, pp. 169 – 170.
24. Цит. по Almond, P. C. (1984). *Rudolf Otto: An introduction to His Philosophical Theology*, Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press. 91 – 93.
25. Davidson, op. cit., p. 167.
26. Minney, Robin (1993). *The work of Rudolf Otto and its relevance to religious education in Britain at the present time*, Durham theses, Durham University, pp. 77 – 78.
27. Otto, R. (1931). *The Philosophy of religion based on Kant and Fries*, New York: Richard R. Smith Inc. Publishers., pp. 16 – 17.
28. Ibid, pp. 45 – 47.
29. Ibid, pp. 33 – 34.
30. Ibid, pp. 18 – 19.
31. Ibid, pp. 17 – 18.
32. Ibid, pp. 165 – 166.
33. Ibid, pp. 17 – 18.
34. Davidson, op. cit., pp. 165 – 166.
35. Otto, R. (2013). *The Idea of The Holy*, Sofia, pp. 140, 165, 94. [Ото, Р. (2013). *Идеята за Святото...*, с. 140, 165, 94.]. Otto, R. (1929). *Das Heilige, Über das irrationale in der idee des göttlichen und seinverhältnis zum rationalen*, Leopold Klotz Verlag/Gotha, S. 147, 176.
36. Davidson, p. 159 (вж. и pp. 159 – 162).
37. See my paper “The Holy as a priori category” in “Philosophy”, 2015, vol. 2, pp. 166 – 179. [За повече подробности виж моята статия: „Святото като априорна категория“ (в сп. „Философия“ (Аз Буки), 2015 г., кн. 2, с. 166 – 179.)]

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Kant, Im. (1936). "Opus postumum, Convolut 1", – In: *Philosophy of Religion and Evangelical theology* (edit. Vladimir Theoharov), 2005, Sofia: Publishing House "Critique and Humanism", pp. 107 – 120. [Кант, И. (1936). "Opus postumum, Convolut 1". – Във: *Философия на религията и евангелска теология* (съст. и прев. Владимир Теохаров), 2005 г, ч. 1, София: Критика и хуманизъм, с. 107 – 120.].
- Kant, Im. (1997). *Religion within the Bounds of Bare Reason*, Sofia: Open society. [Кант, И. (1997). *Религията в границите на самия разум* (прев. В. Канавров), София: Отворено общество.]
- Otto, R. (2013). *The Idea of The Holy*, Sofia: Publishing House of "St. Kliment Ohridski" [Ото, Р. (2013). *Идеята за Святото*, София: Университетско издателство „Св. Неофит Рилски“.]
- Theoharov, Vl. (2001). "Transcendental theology in Kantian tradition" – In: *Kant and the Kantian tradition in Bulgaria*, Sofia: Publishing House "LIK", pp. 160 – 164. [Теохаров, В. (2001). „Трансценденталната теология в Кантовата традиция“. – В: *Кант и Кантовата традиция в България* (Сборник, посветен на стогодишнината от рождението на проф. Цеко Торбов, 2001), София: Лик.]
- Almond, P. C. (1984). *Rudolf Otto: An introduction to His Philosophical Theology*, Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press.
- Cobb, J. B. (1987). „God: God in postbiblical christianity“. – In: *Encyclopedia of Religion*, Second Edition (Lindsay Jones, Editor in Chief, 2005), vol. 5, Thomson Corporation: Macmillan Reference USA, pp. 3553 – 3560.
- Davidson, R. F. (1947). *Rudolf Otto's interpretation of Religion*, Princeton: Princeton University Press.
- Macintosh, D. C. (1919). „Troeltsch's Theory of Religious Knowledge“, In: *The American Journal of Theology*, Vol. 23, No. 3 (Jul., 1919). The University of Chicago Press, pp. 274 – 289.
- Minney, R. (1993). *The work of Rudolf Otto and its relevance to religious education in Britain at the present time*, Durham theses, Durham University.
- Otto, R. (1929). *Das Heilige, Über das irrationale in der idee des göttlichen und sein verhältnis zum rationalen*, Leopold Klotz Verlag/ Gotha.
- Otto, R. (1931). *The Philosophy of religion based on Kant and Fries*, New York: Richard R. Smith Inc. Publishers.

A PRIORI IN THE PHILOSOPHY OF RELIGION: EARLY RUDOLF OTTO

Abstract. The quest for a priori principle in religion is especially active in the German Enlightenment. Immanuel Kant is one of the first, who makes effort to justify religion as a natural religion (*religia naturalis*). After Kant the issue about the *aprioristic status of the religious* is discussed by Jakob Fries, Ernst Troeltsch, Rudolf Otto and others. Our main thesis is that the idea of *the religious a priori* in early Otto is formed on the basis of Jakob Fries and Wilhelm De Vette's philosophies, while in the "The Idea of The Holy" (*Das Heilige*, 1917) Otto relies almost fully on Kant, particularly on its epistemological and aesthetic ideas.

✉ **Dr. Miroslav Bachev**

Sofia University

15, Tzar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: miroslavbachev@gmail.com